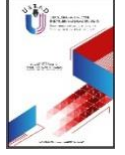

USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi - International
Journal of Social Sciences Academy, Yıl 2, Year 2, Sayı 3, Issue 3,
Haziran 2020, June 2020.
e issn: 2687-2641

ÂŞIK PAŞA'NIN GARİB-NAME'Sİ İLE HESİODOS'UN İŞLER VE GÜNLER ADLI ESERLERİNİN DİDAKTİK YÖNLERDEN KARŞILAŞTIRILMASI

COMPARISON OF ÂŞIK PAŞA'S GARIB-NAME AND HESIODOS'S WORKS
AND DAYS FROM DIDACTIC ASPECTS

Ahmet ŞİMŞİR

Yüksek Lisans, Bilkent Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları
ve Öğretim, Ankara/Türkiye.

Master Student, Bilkent University, Graduate School of Education, Curriculum
and Instruction, Ankara/Turkey.

asimsir@aci.k12.tr

ORCID ID: 0000-0003-0407-8377

Makale bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 21 Mart / 21 March

Kabul Tarihi / Date Accepted: 2 Haziran / 2 June

Yayın Tarihi / Date Published: 25 Haziran / 25 June

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Şimşir, A. (2020). Âşık Paşa'nın
Garib-name'si ile Hesiodos'un İşler ve Günler Adlı Eserlerinin Didaktik Yönlerden
Karşılaştırılması. *USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 2(3), 251-
261.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism
detected.

İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Bu çalışmada zamansal ve mekânsal yönden birbirinden oldukça farklı çağlarda kaleme alınmış olan iki eser karşılaştırılmıştır: Âşık Paşa'nın 14. yüzyılda yazdığı *Garib-name* ile Hesiodos'un M.Ö. 7. yüzyılda yazdığı *İşler ve Günler*. Gerek coğrafi gerekse zaman anlamında farklı dönemlerde farklı toplumlara hitap eden bu eserlerin ortak bir noktası vardır: didaktik kaygı. İki eserde de sanatçılar yaşadıkları toplumdaki insanlara onların her "iki dünya"da da mutlu olabilmeleri için öğütler vermektedir, temsili hikâyeler anlatmaktadır. Bu çalışmada doküman incelemesi tekniklerinden içerik analizi yöntemi ile bu iki metin incelenmiş ve *Garib-name* ile *İşler ve Günler*'deki didaktik kaygının temel motivasyonları karşılaştırılmıştır. Toplumsal anlamda öğretimi ve öğüt vermeyi amaçlayan ve aralarında yaklaşık 2100 sene fark olan bu iki eserin hangi sosyal ihtiyaç ve durumlara hitap ettiği incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Paşa, *Garib-name*, Hesiodos, *İşler ve Günler*, didaktik kaygı

Abstract: In this study, two works written in different ages and geographies are compared: *Garib-name* written in the 14th century by Âşık Paşa and *Words and Days* written in 7th century B.C by Hesiodos. These works that appeal to different societies in different ages in terms of both geographical and time have a common point: focus on didacticism. In both works, authors tell representative stories, give advice to people in the society they live in so that people can be happy in both the actual world and the afterlife. In this study, *Garib-name* and *Works and Days* were examined by using the content analysis method which is of the document analysis techniques, and the basic motivations of works related to focus on didacticism were compared. These works which are about 2100 years apart both aim public education, giving advice to people. This study has been conducted to display which social needs and situations these two works addressed.

Keywords: Âşık Paşa, *Garib-name*, Hesiodos, *Works and Days*, focus on didacticism

GİRİŞ

Bu çalışmada zaman yönünden birbirinden oldukça farklı çağlarda yazılmış olan *Garib-name* ile *İşler ve Günler* karşılaştırılmıştır. Gerek coğrafi gerekse zaman anlamında farklı dönemlerde farklı toplumlara hitap eden bu eserlerin bir ortak noktası vardır: didaktik kaygı. İki eserde de sanatçılar yaşadıkları toplumdaki insanların her iki dünyada da mutlu olabilmeleri için öğütler vermektedir, temsili hikâyeler anlatmaktadır. Metin boyunca okura farklı biçimlerde seslenen bu sanatçılar topluma maddi ve manevi anlamda öğretme ihtiyacı duymaktadırlar. 14. yüzyılda ve M.Ö 7. yüzyılda yazılan bu iki eserin ortak noktası olan didaktik kaygı dikkat çekmektedir.

1. ÂŞIK PAŞA

1.1. Hayatı

Asıl adı Ali olan Âşık Paşa 1272 yılında Kırşehir civarında Arapkir'de doğmuştur. Âşık Paşa, devrin hatırı sayılır ailelerine mensuptur. Babası Muhlis Paşa, Baba İlyas'ın oğludur. Gerek dedesi gerekse babası devrin tanınan insanlarıdır. Âşık Paşa'nın babası Anadolu Selçuklu devrinde birçok olaya şahitlik ettikten sonra Arapkir'e dönmüş ve oğlu Âşık Paşa'nın eğitimine önem vermiştir. Bu amaçla oğlunu Şeyh Osman'a emanet etmiş ve 1274 yılında ölmüştür (Âşık Paşa, akt. Yavuz, 2000: 11). Âşık Paşa, babasının ve Şeyh Osman'ın sözüne itaat eder ve Kırşehir'e gelmiş daha sonra da Şeyh Osman'ın kızı ile evlenmiştir (Âşık Paşa, 2000: 12).

Âşık Paşa, Anadolu Selçuklu Devleti'nde idarenin zayıfladığı, Moğol zulmünün gitgide arttığı ve idari kargaşa ve çekişmelerin eksik olmadığı, Anadolu'yu aydınlatan büyük alim ve velilerin ömürlerinin son bulduğu böyle çetin bir zamanda tarih sahnesinde yer almıştır. Çocukluğundan itibaren bu şartları gören Âşık Paşa tarikat çevresinde yetişmiş ve zahiri ilimler yanında batını ilimler de tahsil etmiştir (Âşık Paşa, 2000: 30). Arapça ve Farsça yanında Ermeni ve İbrani dillerini de öğrendi. Âşık Paşa devrindeki sosyal hadiseler gereği hayata hikmet açısından bakan bir düşünürdür (Âşık Paşa, 2000: 30). Devrin âlimlerinin yanında siyasi şahsiyetlerle de temas kuran Âşık Paşa Türkçeye de ayrı bir ihtimam göstermiş ve eserlerinde Türkçeyi dilin kaidelerine uygun olarak kullanmıştır. Tekke çevresinde olan sanatçı elbette dönemin halkıyla da sıkı ilişkilerde bulunmuştur bu durumu da göçer halkın tekkeler etrafında toplanması sağlamıştır. İçerisinde bulunduğu topluma dini ve tasavvufi anlamda bir şeyler öğretmeyi amaçlamıştır. Âşık Paşa, ufka bakan, hedef gösteren ve bunu da insanların her iki dünyada da mutluluğu yakalaması için yapan bir düşünürdür (Âşık Paşa, 2000: 42). Türkçenin ifade gücünü gösteren, tasavvufi ve dini eserler bırakarak halka yol gösteren Âşık Paşa 1333 yılında Kırşehir'de vefat etmiştir.

1.2. Eserleri

Âşık Paşa'nın bilinen 8 eseri vardır. Genel olarak didaktik bir havası olan bu eserlerin dini ve tasavvufi ağırlıkta olmaları dikkat çekicidir. Bu eserler: *Garib-name*, *Fakr-name*, *Vasf-ı Hal*, *Hikâye*, *Kimya Risalesi*, *Risale Fi-Beyani's-sema*, *Risale-i Âşık Paşa* ve *Şiirler'dir*.

1.3. Yaşadığı Dönemdeki Sosyal ve Edebi Durum

Âşık Paşa'nın yaşadığı devirde Anadolu çok büyük bir kaos içerisindedir. Bir yandan Haçlı Seferleri, bir yandan Moğol baskısı altında kalan Anadolu doğudan sürekli göç alıyordu. Fakirliğin ve sefaletin oldukça ağır biçimde hissedildiği bu devirde tekkeler önemli bir rol üstlenmişlerdi. Göçer halka kucak açan tekkeler bu halkın bir kısım ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyorlardı. Bu tekkeler üzerinde ısrarla durulması gereken ve dönemin sosyal yapısında oldukça öneme sahip bir noktadadırlar çünkü halkın başıboş dolaşmasını engelledikleri gibi ayrıca halkın terbiyesini de yükseltmişlerdir (Âşık Paşa, 2000: 16).

Dönem Anadolu'su her ne kadar siyasi ve sosyal anlamda karışıklık içinde olsa da edebi anlamda birçok faaliyete kaynaklık etmekteydi. İlk olarak elbette, dini ve tasavvufi eserleri görmek mümkündür. Sanatçılar didaktik bir üslupla yeni dinin kurallarını, tasavvufi anlayışları halka aktarmaktadırlar. Bu tür eserlerin yanı sıra çeşitli aşk mesnevileri de kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda Farsçanın da dönem edebiyatında oldukça önemli olduğunu söylemek gerekmektedir. Gülşehri, Şeyyat Hamza, Hoca Mesud gibi isimler de bu dönemin önde gelen sanatçılarına örnek olarak görülebilir.

1.4. Garib-name

Garib-name Âşık Paşa'nın başlıca bilinen mesnevisidir. Eser, bazı kaynaklarda Divan-ı Âşık, Divan-ı Âşık Paşa, Maarifname ve Gencname gibi adlarla anılsa da Âşık Paşa, eserinin adını *Garib-name* koymuştur (Ergun, 1978: 130). Eser 11.000 beyit civarındadır. Farsça ön sözle başlayan eser, aruz vezninin *Fâilâtün Fâilâtün Fâilün* kalıbıyla yazılmıştır. Eser; tevhid, münacaat ile başlar ve Peygamber'in övgüsü, dört halifenin methi, Peygamber'in nübüvvetinin ispatı gibi bölümlerle devam eder. Daha sonra ise ana konuya giriş yapılır ve on parçadan oluşan on bölüme geçilir. Elvan Çelebi'nin ifadesiyle eserin her bölümünde kimi açık kimi örtülü ibret ve hikmetler anlatan kıssalara yer verilmiştir. *Garib-name* İslâm dininin özellikleri, tasavvufi yönde Hakk'a ulaşmanın sırlarını vermesi, hayatın geçiciliği ve önemli olan şeyin bu dünyada iyi bir ad bırakarak ölmek olduğunu vs. anlatması bakımından oldukça etkili ve hacimli bir eser olmakla birlikte kendisinden sonra yazılan çoğu eseri de önemli ölçüde etkilemiştir (1995: 53). *Garib-name*'nin Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli 1752m/1-2, Almanya, Tübingen Depot der Staatsbibliothek nr.1684,

Konya, Koyuncuoğlu Kütüphanesi nr.13634 ve Kayseri, Raşit Efendi Kütüphanesi, nr.9344'te nüshaları bulunmaktadır (Çelebi, 1995: 53).

2. HESİODOS

2.1. Hayatı

Hesiodos, Hellen şiirinin Homeros'tan sonraki ikinci büyük şairi olarak kabul edilir. Hayatı hakkında pek az bilgi mevcuttur, bu az bilgi de yine onun eserlerinden edinilmektedir. Askra'da (Boiotia) doğmuş ve yaklaşık M.Ö 700'lü yıllarda yaşamıştır (Hesiodos, akt. Akderin, 2012: 7). Hesiodos, Homeros'tan duyulan Hellen Tanrılar dünyasını düzenlemeye çalışmıştır, bununla da kalmaz, zamanını temel konularından kozmolojik kurguya da katkıda bulunur. Bunu yaparken de ciddi ve derin düşüncelerle dolu zihniyle insanlara hakikati söylemeyi ve onları ahlaki bakımdan geliştirmeyi amaçlar (Zeller, 2008: 39). Hesiodos, halka didaktik bir kaygıyla eserini yansıtırken "kahramanlık", "yiğitlik", "savaşçı olma" gibi dönem Yunan toplumunda oldukça etkili olan temalar yerine "çalışmanın önemi", "işlerin zamanında yapılması" ve genel olarak da sıradan "insanlar" ve "eylemler" den bahsetmesi açısından oldukça ilginçtir (Arslan, 2011: 131-133). Sanatçının ölüm tarihi ve yeri net olarak bilinmemektedir.

2.2. Eserleri

Hesiodos'un "*İşler ve Günler*" ile "*Tanrıların Doğuşu*" adlı iki eseri vardır. İlk eserde halka didaktik bir biçimde nasıl yaşamaları gerektiği hakkında öğütler verirken ikinci eserde de Hellen Tanrılarını tanıtır ve sınıflandırır.

2.3. Yaşadığı Dönemdeki Sosyal ve Edebi Durum

M.Ö 7. yüzyılda yaşamış olan Hesiodos'un devrinde sosyal anlamda bir karışıklık olduğunu söylemek mümkündür, bunu da en isabetli olarak şairin eserinde görmek mümkündür. Eserde, ilk insan soyunun "Altın Soy" olduğu ve bu soyun tıpkı tanrılar gibi yaşadıkları, sıkıntı çekmedikleri söylenir. Daha sonraki "Gümüş Soy" ise birinci soya göre daha akılsızdır ve nitelikçe daha zayıftır. Şair, üçüncü soya ise "Tunç Soyu" olarak niteler. Bu soyun insanları ise bir önceki soya göre daha kavgacıdır. Bu soydan sonra gelen soy ise "Tanrısal Kahramanlar" olarak adlandırılır. Bu soy Homeros'un eserlerine konu olan kahraman insanların soyudur. Şair son soya yani kendi yaşadığı soya "Demir Soyu" der. Sanatçıya göre en kötü insanlar bu soydadır ve bu sebepten ötürü Hesiodos eserinde "*Keşke daha önce doğsaydım ya da bu soydan gelmeseydim*" der (2012: 8). Buradan anlaşılacağı

gibi Hesiodos karışık bir toplumda yaşamıştır. Edebi anlamda da Homeros'un *İlyada* ve *Odesia*'sının yanında çeşitli tragedyalar ve lirik şiirler dönem edebiyatında etkilidir. Genel tema; krallar, üstün insanlar, tanrılar ve bunların arasındaki ilişkidir.

2.4. İşler ve Günler

Hesiodos, *İşler ve Günler* adlı eserinde kardeşi Perses'e seslenmekte ve ona hem bu dünyada hem de öteki dünyada mutlu olması için birtakım öğütler vermektedir. Bunun üzerine kurulu olan eserde aslında Perses, bireyden öte toplumu simgelemektedir çünkü sanatçı eser boyunca döneminin sıradan halkı için hayati önem taşıyan denizcilik, tarım, çalışma, evlenme, adalet gibi temel kavramlar üzerinden genel öğütler vermektedir. Eserde çalışmakla ve adaletle toplumun refahının artacağı, insanların yoksullukları ancak doğrulukla aşabilecekleri anlatılır.

3. Garib-name ile İşler ve Günler'in Karşılaştırılması

Çalışmanın temel çıkış noktası olan bu bölümde *Garib-name* ile *İşler ve Günler* adlı iki eser didaktik yönlerinden karşılaştırılmıştır. Metinlerden örneklemelere geçmeden önce eserlerin genel havasıyla ilgili birkaç hatırlatma yapmakta fayda vardır. Bu eserlerdeki hikâyeler gelişigüzel olarak değil de bir mantık silsilesi içerisinde anlatılmaktadır. Doğrudan reel hayatta karşılığı olan öğütler, tavsiyeler okuru pasif bir tüketiciden aktif bir üretici seviyesine yükseltmektedir. Bu da eserlerin sosyal hayata olan etkisinden kaynaklanır. Bir nevi bu eserlerin didaktik bir kaygı güdülerek yazılmış olması, sanatçıdan okura eser aracılığıyla bir bilinç akışının gerçekleşmesine zemin hazırladığı söylenilebilir.

İlk olarak eserlerde toplumun benzer biçimde gruplandırılması göze çarpar. *Garib-name*'de insan ruhunun üç merteye olduğu anlatılır, ilk mertebeye dünyada ve ahirette saadet verilmiştir, ikinciye sıkıntı üçüncü gruba ise kutluluk ve sıkıntı birlikte verilmiştir (Âşık Paşa, 2000: 287-289). İlk grup "Dünyaya saadet ve kutlulukla gelen hiçbir zaman bu devletten mahrum kalmamış ve kalmayacak da" denerek tasvir edilmiştir. Ayrıca, bu grup elbette cennettir. "Sıkıntıyla gelen grup sürekli mihnet içinde tasvir edilirken son grup ise ancak bir mürşide bağlanarak sıkıntından kurtulup saadete erebilir" denerek aktarılmıştır. Şair, bu sıkıntının geçmesini yani saadete ulaşmayı iyi amel yapmaya bağlamıştır. Bir diğer eser olan *İşler ve Günler* de tıpkı bu şekilde bir gruplandırma üzerine kurulmuştur. İnsanların ilk grubu olarak lanse edilen "Altın Soy"un tanrılar gibi yaşadığı ve hiçbir sıkıntısının olmadığı

anlatılır (Hesiodos, 2012: 18-21). Bu insanlar dünyada mutlu oldukları gibi öldükten sonra da Zeus'un emriyle iyi bir cine dönüşüp toprakları ve yaşayan insanları korumaktadırlar. Bu benzerlik oldukça ilgi çekicidir. Akabinde sayılan Gümüş, Tunç, Tanrısal kahramanlar ve Demir soylarında sırasıyla insanların sıkıntıları artmaktadır, tıpkı *Garib-name*'deki gibi. Sanatçıların bu gruplandırmayı yaparak halka yaşadıkları zamanın zorluklarını anlatmayı amaç edindikleri söylenilebilir ve yine her iki eser için de sıkıntıdan kurtulmanın ortak bir yönü olan "iyilik yapmak" gösterilir. Bu bölümde iki eser arasındaki fark ise dini boyutta görülür. İlk eserde Allah, cennet, cehennem gibi İslami referanslar verilirken ikinci eserde Zeus, Olimpos gibi Antik Yunan dinine ait referanslar görülmektedir.

Garib-name ile *İşler ve Günler* adlı eserlerde didaktik anlamda görülen bir diğer benzerlik ise okurun birlik olmaya yönlendirilmesidir. *Garib-name*'de insanların birlik olarak saadete ulaşacağı "Kim birliğe gönül verdiyse saadet ve ferahlık içinde, ikilik çıkaranlar ise sıkıntılıdır" beytiyle anlatılmaktadır, yine "bir olanlar doğru yola ulaştı... birlikte olanlar kötülükten uzak olup düşmana yenilmezler" denerek birlik olmanın önemi aktarılmıştır. *Garib-name*'de bu öğüdü 30 oğlu olan bir padişahın evlatlarına birer ok kırdırması ve daha sonra her birisine 30 ok verip kırmalarını istemesi ve çocukların da okları bir arada kıramaması hikayesiyle anlatılır. Hikâyenin sonunda çocuklar ancak birlik olarak iyiliğe, saadete ulaşabileceklerini anlarlar (Âşık Paşa, 2000: 129-139). Karşılaştırmanın diğer ayağı olan *İşler ve Günler*'de de buna benzer bir hikâye vardır. Hesiodos, birlik olma öğüdünü dostlar ve komşular üzerinden şu şekilde vermektedir:

"Masada oturanlar dostların olsun, hatta genelde komşuların olsunlar... Sevdiklerinde birlikte ol... Böylelerine herkes iyilik yapar" (2012: 29) mısralarıyla anlatılmaktadır.

Yani, bu alıntıda da birlik olmanın diğer insanlar tarafından destekleneceği vurgulanmaktadır tıpkı ilk eserdeki gibi. İki eser arasında değinilmesi gereken bir diğer benzerlik de insanın nefesine hâkim olması gerektiğinin öğütlenmesidir. *Garib-name*'de bu durum "Ne her gördüğüne heveslenip almaya kalkmalı ne de gücü yettiğine haksızlık yapmalı." mısralarında anlatılmıştır (Âşık Paşa, 2000: 313). İnsan nefesine hâkim olmalı zengin olmak için kimseye haksızlık yapmamalıdır. Bu durumu bizzat *İşler ve Günler*'de de görmek olasıdır. "Aptalca davranıp başkalarının mallarını almak isteme... Zengin olmak

için başkalarının mallarına göz dikme" satırları doğrudan bir benzerlik sayılabilir (Hesiodos, 2012: 28).

Süregelen karşılaştırmada değinilmesi gereken en önemli meselelerden birisi de elbette yöneticilere verilen nasihatlerdir. Âşık Paşa'nın *Garib-name*'sinde bir yöneticinin asaleti, akli ve adaletinin olması gerektiği anlatılır. Eğer yönetici bu niteliklerden herhangi birisine sahip olamayıp tahta geçerse halkına eziyet eder ve ülkeyi de bayındır hale getiremez. Bu doğrultuda yöneticinin de gücüne güvenerek zayıf halka işkence etmemesi ve onların yararına çalışması gerektiği de vurgulanır (Âşık Paşa, 2000: 357-373). Hesiodos'un *İşler ve Günler* adlı eserinde de yöneticinin halka karşı olan sorumluluklarından önemli ölçüde bahsedilir. Eserde "Krallara da anlatacaklarım var, gerçi onlar laftan anlarlar." denerek hem hitap edilen kitle belirtilmiş hem de yöneticinin akıl sahibi olduğu dile getirilmiştir (Hesiodos, 2012: 22). Akabinde, eserde krallara anlatılan güçlü atmaca ve bülbülün hikâyesi görülür. Bu hikâyede atmaca bülbülü güçlü pençeleriyle sıkıp yuvasına götürmektedir, bülbül ise güzel sesiyle bağırmaktadır ama atmaca; daha güzel sesli olmanın bir işe yaramayacağını, güçlü olanın sözünün geçtiğini söyler (Hesiodos, 2012: 22-23). İşte bu noktada anlatıcı atmacanın durumunu adaletsiz ve dürüstlükten uzak bir biçimde niteleyerek atmacayı haksız gösterir, bunu da krallara güçlerine güvenip de masum halka eziyet etmesinler diye anlatır. Bu alanda her ne kadar anlatılanlar kesişse de anlatımı etkileyici kılmak adına eserlerde birtakım farklılıklar göze çarpar. *Garib-name*'de padişahların yanında âlimlerin olduğunu ve padişahların adaletle davranarak ülkelerini bayındır hale getirebilecekleri ve ancak bu şekilde cennete girebilecekleri anlatılır. Allah'ın rızası için dürüstlük, adalet, ilim sahibi olarak halka davranmak bir şart olarak gösterilir. *İşler ve Günler*'de ise kralın aynı şekilde davranması gerektiği vurgulanır ve bu biçimde davrananları Zeus savaşlardan korur, onlara açlık, kıtlık ve türlü dert vermez. Bu şekilde davranmayanların ise Zeus tarafından cezalandırılacağı anlatılır, ülkelerinin verimi azalır ve denizleri tehlikeli olur, kentleri yıkılır. İkinci eserin anlatımına bakıldığında ödüllendiren ve cezalandıran konumda Zeus görülür, dönemin dininin Tanrısı olan Zeus insanları da kentlerini yok etmekle ve denizleri tehlikeli hale getirmekle tehdit eder. Bu nokta oldukça önemlidir çünkü dönem Yunan toplumunda halk kentlerde yaşamaktadır ve tarım yapmaktadır, dolayısıyla kent onlar için vazgeçilmezdir ve bu sebeple tehdit edilmektedirler fakat *Garib-*

name'nin bu bölümünde kent ile ilgili pek bir anlatı yoktur çünkü halk zaten göçerdir ve yeni yeni tekkeler etrafında yerleşmektedir. Ayrıca, Zeus'un insanları denizlerini tehlikeli hale getirmekle tehdit ettiği de önemli bir motiftir çünkü dönem Yunan toplumunda denizcilik hayati bir önem taşımaktadır halbuki *Garib-name*'nin bu bölümünde denizcilikle ilgili pek bir anlatı yoktur. Bunun sebebi de elbette dönem Türklerinin denizcilikle pek ilgilenmemesi ve Anadolu'nun iç kısımlarında yaşamalarıdır. Yani, buradan çıkarımla denilebilir ki eserlerde verilen öğütler aynı olsa da ödülleri ve tehditler kendi dönemlerinin sosyal ve dini boyutlarına göre şekillendirilir.

Eserlerde dikkat çeken bir diğer nokta ise ekinciliktir. Her iki eserde de ekinciliğin şartı detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. İlk olarak *Garib-name*'den başlamak gerekirse bu esere göre ekinciliğin altı şartının olduğunu söylemek gereklidir. Bu şartlar; eser boyunca ekini eken kişi, tarlaya saçılan tohum, ekinin ekildiği toprak, su, güneş ve Allah'ın o ekinin büyümesi için rızası olarak sıralanır. Herhangi birisinin eksik olması halinde ekinden verim alınamayacağı anlatılır (Âşık Paşa, 2000: 757). Hesiodos'un eserinde de ekin için bolca öğütler verildiği görülür. İlk olarak anlatıcı "sana tarlaların kurallarını anlatacağım" diyerek bizzat konusunu açıkça belirtir. Daha sonra ekinin açık havada ekilmesi gerektiğini, öküzlerin dokuz yaşta çiftte sürülmelerini, çiftin meşe ağacından yapılmasını, çift süren, ekin eken kişinin kırk yaşlarında olması gerektiği ve turnaların gökyüzüne doluştuğu vakit, yani yağmurların yağacağı vakitte ekinlerin ekilmesi gerektiğini anlatır. Tüm bu işlemler yapıldıktan sonra da toprak dinlenmeye bırakılıp Zeus'a ve beyaz yüzlü Demeter'e yalvarılması gerektiğini söyler anlatıcı (Hesiodos, 2012: 31). Bu nokta oldukça önemlidir çünkü her iki eserde de ekinin boy vermesi, filizlenmesi için Tanrı'nın rolü olduğu anlatılmaktadır. Bu durum da elbette ilk eserde İslami bir biçimdeyken ikinci eserde Antik Yunan dinine ait motifler halindedir. Dikkat edilmesi gereken önemli bir özellik de Âşık Paşa'nın eserinde alegorinin konumudur. *Garib-name*'de anlatıcı yine alegoriyi kullanarak ekin ekmekten bir şeyhin müridi ile olan ilişkisini anlatır ve bu şekilde de tarikatta nasıl yol alması gösterilir. Bir nevi toprakta büyüyen ekin ile tarikata yeni giren bir mürit birbirine benzetilir. Hesiodos'un eserinde ise bu tarz bir alegori yoktur.

Garib-name'nin *İşler ve Günler* ile karşılaştırılmasında önemli bir nokta da dostluğun, arkadaşlığın değerinin anlatılmasıdır. Her iki eser de bu kavrama oldukça önem verir. Yine aynı şekilde *Garib-name*'den

başlamak gerekir. Eserde mümin bir kişinin yaşadığı engelleri aşması için on sadık yoldaşından yardım alması ve bu şekilde menzile ulaşarak Allah'ın rızasını kazanmasının anlatıldığı hikâyeye bu konuda bir örnek teşkil edebilir. Eser boyunca sıralanan arkadaşlara sahip olan müminin rahat edeceği, emniyete kavuşacağı ve bu şekilde ahirette affolunacakları anlatılır. Bu dostlar elbette tasavvufi anlamda bir değere sahiptir. Bunlar: "Allah, Muhammet Mustafa, dört büyük imam, veliler, âlimler, tarikatın hocası, tarikat yolunda yardımcı olan eş, dost, akraba, anne, baba, tarikatta yükselmeyi öğreten usta ve son olarak da Allah yolundan ayrılmayan padişah" olarak sıralanır (Âşık Paşa, 2012: 769-802). Bu bölümde dikkat edilmesi gereken nokta dünyadaki eşin, dostun, akrabanın ve hatta anne ile babanın insanın Allah rızası kazanmaları için gerekli oldukları ve bu anlamda kişiye yardım etmeleri gerektiğinin anlatılmış olmasıdır. Yani, mesele kişinin dostlarının, o kişiye Allah rızası kazanması için yardım etmesinin öğütlenmesidir. Buradan çıkarımla denilebilir ki *Garib-name*'nin bu bölümünde de nasihat maddi dünyanın mutluluğunu aşip yine manevi dünyanın rahatlığına ulaştırmayı amaçlamıştır okuru. Üzerinde durulan konu aynı şekilde *İşler ve Günler* adlı eserde de önemli bir konuma sahiptir. Bu eserde insanın dostlarına ve akrabalarına karşı iyi davranması öğütlenir, "Dilencilere ya da misafirlere kötü davranmak suçtur" veya "Zeus yaşlı babaları kızdıranları affetmez, bütün bu suçların cezası verilmektedir" mısraları bu konuda örnek olarak görülebilir (Hesiodos, 2012: 28). Ayrıca, dostlarına yardım eden birisinin de aynı şekilde yardım göreceği ifade edilir. Ama dostlardan gelen bu yardım bir nevi dünya sıkıntılarını gidermek amaçlıdır. Yani, *Garib-name*'de dostlar insanı manevi yaşamda, tasavvuf yolunda sıkıntılara bir çare olarak gösterilirken *İşler ve Günler*'de her ne kadar Zeus'un anne ve babaya kötü davrananları cezalandırılacağı söylene de dostlar dünyevi sıkıntılarının geçmesine olanak sağlayan karakterler olarak karşımıza çıkar.

SONUÇ

Âşık Paşa'nın *Garib-name* adlı eseri ile Hesiodos'un *İşler ve Günler* adlı eseri didaktik kaygıyla kaleme alınmış yapıtlardır. Eserler, yaklaşık olarak 2100 yıl arayla yazılmış olmalarına rağmen birçok ortak noktaya sahiptir. Genel olarak insanların her iki dünyada da mutlu olmasının yollarının anlatıldığı eserlerde okura seslenen anlatıcı temsili hikâyelerle nasihat verir. Bu nasihatlerde daha etkileyici olsun diye ödüller ve cezalar dönem toplumunun sosyal ve dini boyutlarıyla

ilişkilendirilerek anlatılır. Bir bilinç akışı ile sanatçılar toplumu biraz daha eğitmeye gayret göstermektedirler. Bu eserler, okuru içine alır ve onu pasif bir tüketiciden aktif bir üretici seviyesine yükseltir çünkü okur kendi yaşamı ile ilgili rolleri görerek hikâyeden bir ders çıkarır ve bu doğrultuda yaşamına yön verir. Eserlerdeki benzerliklerin yanında birtakım farklılıkların olduğunu da söylemek mümkündür. Örneğin, *Garib-name*'de konu hep bir basamak daha ilerletilerek tasavvufi alana getirilir. Yani her ne kadar anlatılan olay reel hayatta karşılığı olan bir hikâyeye gibi de görünse anlatıcı hikayesinin son kısımlarında konuyu bir şekilde tasavvufa getirir fakat *İşler ve Günler*'de konular bazen Zeus'un rızasına bağlansa da genel olarak dünyevi sıkıntıların giderilmesine çözüm sunar.

KAYNAKÇA

Arslan, A. (2011). *İlkçağ Felsefe Tarihi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Âşık Paşa. (2000). *Garipname*. (Haz.). Kemal Yavuz, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Çelebi, E. (1995). *Menakıbu'l kudsiyye fi menasibi'l ünsiyye*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ergun, S. N. (1978). *Türk şairleri*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Hesiodos. (2012). *İşler ve Günler-tanrıların Doğuşu*. (Çev.). Furkan Akderin, İstanbul: Say Yayınları.

Zeller, E. (2008). *Grekl Felsefesi Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.